

Rättsfallssamlingen

FÖRSLAG TILL AVGÖRANDE AV GENERALADVOKAT
ELEANOR SHARPSTON
föredraget den 27 november 2014¹

Mål C-497/13

**Froukje Faber
mot
Autobedrijf Hazet Ochten BV**

(begäran om förhandsavgörande från Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden (Nederländerna))

”Direktiv 1999/44/EG — Köparens ställning — Rättsligt skydd — Varans bristande avtalsenlighet — Skyldighet att informera säljaren — Bevisbörda”

1. I förevarande mål vill den hänskjutande domstolen, Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden (Nederländerna), få två grupper av frågor besvarade avseende direktiv 1999/44/EG, vilket harmoniserar regler för vissa aspekter av konsumentavtal.² Den första gruppen gäller i huvudsak huruvida unionsrätten kräver att en nationell domstol ex officio ska pröva huruvida en part som köper varor är en konsument i den mening som avses i direktiv 1999/44 och, om så är fallet, omfattningen av den skyldigheten.³ Den andra gruppen gäller konsumentens skyldighet att informera säljaren om de levererade varornas bristande överensstämmelse med ett avtal som regleras i direktiv 1999/44 och bevisbördan för en sådan bristande överensstämmelse i efterföljande förfaranden.

2. Frågorna har uppstått i en tvist mellan Froukje Faber och Autobedrijf Hazet Ochten BV (nedan kallad Hazet) angående ersättning för skada med anledning av den påstådda bristande överensstämmelsen avseende en begagnad bil som Hazet sålt till Froukje Faber och som fattade eld.

Direktiv 1999/44

3. Direktiv 1999/44 bidrar till att målsättningen avseende en hög konsumentskyddsnivå som anges i artikel 169 FEUF uppnås.⁴ Direktivet föreskriver en harmonisering av miniminivån.⁵ I skäl 5 i direktivet anges att ”om det skapas en gemensam minimiuppsättning av konsumenträttsliga bestämmelser som gäller oavsett var i [unionen] varorna köps, kommer konsumenternas förtroende att stärkas och de får möjlighet att dra största möjliga nytta av den inre marknaden”.

1 — Originalspråk: engelska.

2 — Europaparlamentets och rådets direktiv 1999/44/EG av den 25 maj 1999 om vissa aspekter rörande försäljning av konsumentvaror och härmed förknippade garantier (EGT L 171, s. 12). Detta direktiv har, efter tidpunkten för omständigheterna i det nationella målet, ändrats genom Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/83/EU av den 25 oktober 2011 om konsumenträttigheter (EUT L 304, s. 64) (nedan kallat direktiv 2011/83).

3 — Jag kommer omväxlande att använda mig av begreppen ”på eget initiativ” och ”ex officio” utan åtskillnad i detta förslag till avgörande.

4 — Skäl 1 i direktiv 1999/44. I artikel 169.1 FEUF anges följande: ”För att främja konsumenternas intressen och säkerställa en hög konsumentskyddsnivå ska unionen bidra till att skydda konsumenternas hälsa, säkerhet och ekonomiska intressen samt till att främja deras rätt till information och utbildning och deras rätt att organisera sig för att tillvarata sina intressen”.

5 — Artikel 1.1 i direktiv 1999/44.

4. I skäl 6 i direktivet identifieras varornas bristande avtalsenlighet som den huvudsakliga svårigheten som konsumenterna möter och som den huvudsakliga orsaken till konflikter med säljare. I skäl 7 i direktivet redogörs för principen om avtalsenlighet och fastslås att

”Varorna måste framför allt överensstämma med vad som anges i avtalet. Principen om avtalsenlighet kan anses vara gemensam för olika nationella rättstraditioner. I vissa nationella rättstraditioner kan det vara omöjligt att enbart stödja sig på denna princip för att tillförsäkra konsumenten en lägsta skyddsnivå. Särskilt i fråga om dessa rättstraditioner kan det vara värdefullt med ytterligare nationella bestämmelser för att se till att konsumenten skyddas i sådana fall där parterna inte har kommit överens om några särskilda avtalsvillkor eller där parterna har kommit överens om villkor eller ingått avtal som direkt eller indirekt åsidosätter eller begränsar konsumentens rättigheter och som, i den mån dessa rättigheter följer av detta direktiv, inte är bindande för konsumenten.”

5. I skäl 8 i direktivet anges att det, för att förenkla tillämpningen av principen om avtalsenlighet, är ”värdefullt att i fråga om de vanligaste situationerna införa en presumtion om avtalsenlighet om inte motsatsen bevisas. Den presumtionen begränsar inte principen om avtalsfrihet.” I skäl 8 anges vidare att ”[o]m det saknas särskilda avtalsvillkor eller om minimiskyddsklausulen tillämpas, får denna presumtions beståndsdelar användas för att avgöra om det i fråga om de aktuella varorna föreligger bristande avtalsenlighet. Den kvalitet och de prestanda som konsumenterna rimligen kan förvänta sig beror bland annat på om varorna är nya eller begagnade. Presumtionens beståndsdelar är kumulativa. Om omständigheterna i ärendet gör att någon enskild beståndsdel är uppenbart olämplig skall presumtionens övriga beståndsdelar ändå gälla”.

6. I skäl 19 i direktivet anges att ”[m]edlemsstaterna bör tillåtas att bestämma en tidsfrist inom vilken konsumenten måste informera säljaren om all bristande avtalsenlighet. Medlemsstaterna får säkerställa en högre skyddsnivå för konsumenten genom att inte införa någon sådan skyldighet. Konsumenterna bör i vart fall överallt i [Europeiska unionen] ha minst två månader på sig att informera säljaren om att bristande avtalsenlighet föreligger”.

7. I skäl 22 i direktivet anges att ”parterna får inte genom överenskommelse begränsa eller åsidosätta de rättigheter som konsumenterna tillerkänns eftersom detta skulle leda till att det rättsliga skyddet urholkas...”.

8. I direktiv 1999/44 avses med ”konsument”, ”en fysisk person som genom sådana avtal som omfattas av detta direktiv handlar för ändamål som ligger utanför hans närings- eller yrkesverksamhet” (artikel 1.2.a) och med ”säljare” avses ”en fysisk eller juridisk person som enligt avtal säljer konsumentvaror inom ramen för sin närings- eller yrkesverksamhet” (artikel 1.2.c) och begreppet ”konsumentvaror” omfattar ”alla lösa saker” (artikel 1.2.b).⁶

9. Av artikel 2.1 framgår att ”[s]äljaren skall vara skyldig att till konsumenten leverera varor som är avtalsenliga”. I enlighet med artikel 2.2 ska konsumentvaror presumeras vara avtalsenliga om de

- ”(a) stämmer överens med den beskrivning som säljaren har lämnat och om de har samma egenskaper som den vara som säljaren har förevisat konsumenten som prov eller modell,
- (b) är lämpliga för det särskilda ändamål för vilket konsumenten behöver dem och som han informerade säljaren om vid tidpunkten för avtalets ingående och som säljaren har godtagit,
- (c) är lämpliga för de ändamål för vilka varor av samma slag vanligen används,

⁶ — Inga av undantagen i denna definition synes vara relevanta i förevarande mål. Se även punkt 55 nedan.

(d) är av den kvalitet och har de prestanda som varor av detta slag vanligen har och som konsumenten rimligen kan förvänta sig med hänsyn till varans art och med beaktande av eventuella offentliga uttalanden om varornas särskilda egenskaper som gjorts av säljaren, tillverkaren eller dennes företrädare, i synnerhet i reklam eller på märkningen.”

10. Av artikel 2.3 framgår att ”[b]ristande avtalsenlighet enligt denna artikel skall inte anses föreligga om konsumenten vid tidpunkten för avtalets ingående kände till eller inte rimligen kunde vara okunnig om den bristande avtalsenligheten eller om den bristande avtalsenligheten har sitt ursprung i material som tillhandahållits av konsumenten.”

11. Artikel 3.1 föreskriver att säljaren är ansvarig gentemot konsumenten för all bristande avtalsenlighet som föreligger när varan levereras. I den resterande delen av artikel 3 anges de rättsmedel som konsumenten har att tillgå. Dessa sammanfattas i artikel 3.2 i följande ordning: reparation eller utbyte så att varan återställs till avtalsenlighet utan kostnad, skäligt prisavdrag samt rätt att häva avtalet med avseende på den varan.

12. I artikel 5, som har titeln ”Tidsfrister”, anges att

”1. Säljaren skall anses ansvarig enligt artikel 3 när den bristande avtalsenligheten visar sig inom två år efter leveransen av varan. Om de rättigheter som anges i artikel 3.2 enligt nationell lag är föremål för en preskriptionsfrist, skall den fristen inte löpa ut inom två år från tidpunkten för leveransen.[⁷]

2. Medlemsstaterna får föreskriva att konsumenten, för att kunna utnyttja sina rättigheter, måste upplysa säljaren om den bristande avtalsenligheten inom två månader från den dag då han upptäckte den.

...

3. Om inte motsatsen bevisas, skall en bristande avtalsenlighet som visar sig inom sex månader från leveransen av varan presumeras ha funnits vid tidpunkten för leveransen, utom när denna presumption är oförenlig med varans eller den bristande avtalsenlighetens art.”

13. I artikel 8.2 (”Nationell lag och minimiskydd”) anges:

”Medlemsstaterna får, inom det område som regleras av detta direktiv, anta eller behålla sådana strängare bestämmelser som är förenliga med fördraget, för att säkerställa en högre konsumentskyddsnivå.”⁸

14. Av artikel 9 följer att ”[m]edlemsstaterna skall vidta lämpliga åtgärder för att informera konsumenterna om den nationella lagstiftning som överför detta direktiv samt, när det är lämpligt, uppmuntra branschorganisationer att informera konsumenterna om deras rättigheter”.

Nederländsk rätt

15. I artikel 7:5 punkt 1 i civillagen (Burgerlijk Wetboek) (BW) definieras ett konsumentköp som ”köp av lösa saker... som en säljare säljer inom ramen för sin närings- eller yrkesverksamhet till en köpare som är en fysisk person som inte handlar inom ramen för sin närings- eller yrkesverksamhet”.

7 — Se även skäl 17 i direktivet. Därtill, enligt artikel 7.1, får medlemsstaterna föreskriva att säljaren och konsumenten, i fråga om begagnade varor, får komma överens om en kortare ansvarstid för säljaren. Nederländerna har inte använt sig av den möjligheten.

8 — Se även skäl 24 i direktiv 1999/44 och artikel 169.4 FEUF.

16. I artikel 7:17 punkt 1 i civillagen anges att en levererad vara ska överensstämma med vad som följer av avtalet.

17. I artikel 7:18 punkt 2 i civillagen, genom vilken artikel 5.3 i direktiv 1999/44 införlivats i nederländsk rätt, anges följande:

”En bristande avtalsenlighet som visar sig inom sex månader efter det att varan avlämnades ska vid konsumentköp anses ha funnits vid avlämnandet, om inte detta är oförenligt med varans eller avvikelens art.”

18. Detta betyder enligt den proposition som den nederländska regeringen lade fram i samband med införandet av artikel 7:18 punkt 2 i civillagen att köparen måste göra gällande (och om detta bestrids måste styrka) att varan avviker från vad som följer av avtalet och att avvikelsen har visat sig inom sex månader efter det att varan avlämnades. Det ankommer då på säljaren att göra gällande och styrka att varan vid avlämnandet visst överensstämde med vad som avtalats.

19. I artikel 7:23 punkt 1 i civillagen anges följande:

”Köparen får inte åberopa att varan avviker från vad som följer av avtalet, om han inte lämnar säljaren meddelande om avvikelsen inom skälig tid efter det att han märkt eller borde ha märkt den. Om varan dock visar sig sakna en egenskap som säljaren påstod att den hade, eller om avvikelsen har att göra med omständigheter som säljaren kände till eller borde ha känt till men inte informerade om, måste meddelandet lämnas inom skälig tid efter det att köparen märkt avvikelsen. Vid ett konsumentköp ska meddelandet lämnas inom skälig tid efter det att köparen märkt avvikelsen, varvid ett meddelande som lämnas inom två månader efter det att köparen märkt avvikelsen ska anses ha lämnats i rätt tid”.

20. Enligt den nationella domstolen måste köparen meddela säljaren att det som avlämnats inte motsvarar vad som följer av avtalet i den mening som avses i artikel 7:17 i civillagen. Det krävs inte att meddelandet lämnas skriftligen, utan även en muntlig upplysning kan vara tillräcklig. Det följer av fast praxis från Hoge Raad (Nederländernas högsta domstol) att för det fall säljaren till sitt försvar hävdar att reklamation inte gjorts i rätt tid (vilket är beskrivningen i den tredje meningen i artikel 7:23 punkt 1 av det tidsmässiga villkoret avseende konsumentköp), ankommer det på köparen att göra gällande, och om nödvändigt, att styrka att han eller hon i rätt tid och på ett för säljaren märkbart sätt har reklamerat varan.

21. Den nationella domstolen har förklarat att om säljaren meddelas för sent förlorar köparen alla rättigheter till följd av att varan inte motsvarar vad som anges i avtalet.

22. Frågan huruvida köparen har, eller inte har, meddelat säljaren inom skälig tid (vilket är beskrivningen i den första och den andra meningen i artikel 7:23 punkt 1 av det generellt tillämpliga tidsmässiga villkoret avseende konsumentköp) beror (enligt praxis från Hoge Raad) på huruvida köparen (i) utfört en undersökning av varan som rimligen kan förväntas av honom eller henne under de givna omständigheterna för att kunna fastställa om varan motsvarar vad som angivits i avtalet, och (ii) meddelat säljaren inom skälig tid efter det att han eller hon märkt att (eller, vid en sådan undersökning, borde ha märkt) att varan inte motsvarar vad som angivits i avtalet. Frågan hur lång tid den i punkt (i) nämnda undersökningen får ta är beroende av omständigheterna i det enskilda fallet. Det som är av betydelse är bland annat felets art och märkbarhet, det sätt på vilket felet visar sig och köparens sakkunskap. Det kan vara nödvändigt att låta en undersökning utföras av en expert. Vad beträffar längden på den frist som avses ovan i punkt (ii) ska, när det rör sig om ett köp som inte är ett konsumentköp, samtliga berörda intressen beaktas och hänsyn tas till samtliga relevanta omständigheter. Det går härvid inte att använda sig av en fast frist. Vad beträffar konsumentköp beror frågan om huruvida ett meddelande som har lämnats till säljaren senare än två månader efter det att felet upptäckts har gjorts i rätt tid på fakta och omständigheter i det enskilda fallet.

23. Även om (med undantag av den sista meningen) artikel 7:23 punkt 1 i civillagen är tillämplig både vid konsumentköp och vid köp som inte är konsumentköp, har den nationella domstolen uppgivit att artikel 5.2 i direktiv 1999/44 har införlivats genom den bestämmelsen.

24. Enligt nederländsk rätt anses de flesta delarna av konsumentskyddslagstiftningen inte utgöra tvingande rätt.

25. I artikel 22 i civilprocesslagen (Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering) (Rv) anges att en domare får under alla omständigheter och vid varje skede i förfarandet be den ena parten eller båda parterna att föra fram ytterligare förklaringar till sina inställningar. I enlighet med artikel 23 i civilprocesslagen beslutar domaren angående allt som parterna har framfört eller begärt och, i enlighet med artikel 24 i civilprocesslagen, utifrån de fakta, omständigheter och grunder som parterna har baserat sina klagomål på. I princip utesluter artikel 149 i civilprocesslagen möjligheten för en domare att beakta fakta, förutom sådana fakta som är välkända, som inte finns med i parternas inlagor.

26. Vid överklagandeförfaranden får domaren endast fatta beslut utifrån de grunder som parterna har åberopat. Domaren får dock på eget initiativ tillämpa tvingande bestämmelser. Parterna får komma in med nya fakta men endast i sina första skriftliga yttranden avseende överklagandet.

27. Vid förhandlingen uppgav den nederländska regeringen att det krävs av en nederländsk domare, trots dennes passiva roll vid civilrättsliga förfaranden, att denne beslutar vilka bestämmelser som är tillämpliga vid ett specifikt fall av omständigheter och att denne har vissa andra åtgärder tillgängliga för att klargöra tvisten, så som rätten att be parterna om ytterligare information.

Bakgrund, förfarandet och tolkningsfrågorna

28. Froukje Faber köpte den 27 maj 2008 en begagnad bil av Hazet för ett belopp på 7 002 euro. Bilen levererades till henne samma dag. Avtalsvillkoren angavs i ett standardformulär med rubriken "Koopovereenkomst particulier" ("Köpeavtal privatperson"), vilket kompletterades med bland annat namn- och adressuppgifter för Froukje Faber, specifikationer om bilen, villkoren för köpet ("utan garanti"), priset samt namnunderskrifter av Froukje Faber och en representant från Hazet.

29. Den 26 september 2008 körde Froukje Faber bilen till ett affärsmöte. Hennes dotter befann sig också i bilen. Bilen fattade eld och blev totalt utbränd. Utryckningspersonalen begärde att bilen skulle bogseras till Hazets garage för förvaring. Froukje Faber uppger att hon hade telefonkontakt med Hazet under tiden som hon och hennes dotter, som båda åkte med som passagerare i bogserbilen, var på väg till Hazet samma dag som branden inträffade. Hazet förnekar att Froukje Faber vid detta tillfälle nämnde någonting om en möjlig orsak till branden eller Hazets inblandning. På Hazets begäran transporterades bilen till Autodemontagebedrijf Reuvers (nedan kallat Reuvers) där den förvarades i enlighet med gällande miljörättsliga bestämmelser.

30. I början av 2009 kontaktade Hazet Froukje Faber via telefon angående bilvraket och fick till svar att hon fortfarande väntade på polisens tekniska rapport från branden.

31. Froukje Faber kontaktade polisen den 16 februari 2009 och begärde ut den tekniska rapporten. Den 26 februari 2009 meddelade dock polisen att någon teknisk rapport inte hade upprättats.

32. Bilvraket demonterades den 8 maj 2009 av Reuvers, som genom ett e-postmeddelande två dagar innan hade underrättat Hazet om att de skulle demontera bilen om de inte fick något besked om motsatsen.⁹

9 — Det framgår inte av den nationella akten att Froukje Faber, bilens ägare, blev kontaktad av vare sig Hazet eller Reuvers innan detta skedde.

33. I ett brev av den 11 maj 2009 meddelade Froukje Faber Hazet att hon krävde att Hazet skulle ersätta henne för den skada (på sammanlagt 10 828,55 euro) som hon lidit till följd av branden. Ersättningen skulle innefatta inköpspriset för bilen, en bärbar dator, en kamera, en läderjacka, en annan jacka, en gps-mottagare och ett foto tryckt på fotoduk som var avsett för den kund som hon var på väg för att träffa när bilen började brinna. Hon påstod sig även ha lidit psykisk skada.
34. Tidigt i juli 2009 bad Froukje Faber skadeexperten Extenso att utföra en teknisk undersökning för att ta reda på vad som orsakat bilbranden. Den 7 juli 2009 meddelade Extenso att det var omöjligt eftersom bilen redan hade demonterats och därmed inte längre fanns tillgänglig för undersökning.
35. Hazet bestred ersättningsskyldighet och vägrade att ersätta skadorna. Hazet uppgav bland annat att Froukje Faber hade misslyckats med att agera i enlighet med artikel 7:23 punkt 1 i civillagen, eftersom hon informerade Hazet för sent angående den påstådda bristande överensstämelsen med avtalet och att hon hade väntat nio månader innan hon begärde att en teknisk undersökning skulle ske.
36. Den 26 oktober 2010 väckte Froukje Faber talan vid Rechtbank te Arnhem (nedan kallad Rechtbank) genom vilken hon yrkade att hon skulle ges rätt till ersättning från Hazet, jämte lagstadgad ränta och ersättning för inkassokostnader, för den skada som hon lidit. Hon gjorde gällande att bilen inte uppfyllde de villkor som parterna hade avtalat om i köpeavtalet för privatpersoner och att Hazet därmed hade åsidosatt artikel 7:17 i civillagen. Froukje Faber hävdade inte uttryckligen att hon var konsument.
37. Hazet bestred yrkandet och tillade att Froukje Faber hade meddelat Hazet för sent om att det skulle föreligga bristande avtalsenlighet, varigenom hon enligt artikel 7:23 punkt 1 i civillagen hade förverkat sina rättigheter till skadestånd.
38. Den 27 april 2011 ogillade Rechtbank Froukje Fabers talan och godtog Hazets argument med stöd av artikel 7:23 punkt 1 i civillagen, eftersom den första kontakten mellan parterna ägde rum i början av 2009 och således mer än tre månader efter branden (vilket anges vara den tidpunkt då köparen upptäckte felet). Froukje Faber hade inte anfört några särskilda omständigheter som kunde motivera förseningen. Rechtbank gjorde ingen bedömning av huruvida Froukje Fabers meddelande till Hazet, under telefonsamtalen på dagen för branden och i början av 2009, var tillräckligt tydligt för att kunna utgöra en giltig reklamation till säljaren eller av huruvida hennes förvärv utgjorde ett konsumentköp i den mening som avses i artikel 7:23 punkt 1 i civillagen.
39. Den 26 juli 2011 överklagade Froukje Faber domen till den hänskjutande domstolen. Inte heller under överklagandeförfarandet hävdade Froukje Faber att hon undertecknat avtalet i egenskap av konsument. Hon överklagade inte heller denna del i Rechtbanks dom. Den nationella domstolen anser inte att det är möjligt att, utifrån de uppgifter som finns i akten, göra en bedömning avseende detta.
40. En advokat biträdde Froukje Faber vid förfarandet i första instans och vid överklagandet.
41. Det är mot denna bakgrund som den nationella domstolen har bett domstolen om vägledning avseende följande tolkningsfrågor.
- ”1. Följer det av effektivitetsprincipen, av den höga konsumentskyddsnivå inom unionen som eftersträvas genom direktiv 1999/44, eller av andra unionsrättsliga bestämmelser eller regler att en nationell domstol är skyldig att ex officio pröva huruvida köparen i ett avtal är en konsument i den mening som avses i artikel 1.2 a i direktiv 1999/44?
2. Om den första frågan ska besvaras jakande, gäller då detta även om handlingarna i målet inte innehåller några uppgifter som gör det möjligt att fastställa i vilken egenskap köparen har ingått avtalet (eller om uppgifterna är ofullständiga eller motstridiga)?

3. Om den första frågan ska besvaras jakande, gäller då detta även i ett mål om överklagande i vilket köparen inte har invänt mot att underrätten inte gjorde någon sådan prövning (*ex officio*) och uttryckligen lämnade frågan huruvida köparen kan betraktas som konsument obesvarad?
 4. Ska (artikel 5 i) direktiv 1999/44 anses som likvärdig med de nationella regler som i den interna rättsordningen utgör tvingande rätt?
 5. Ska effektivitetsprincipen, den höga konsumentskyddsnivå inom unionen som eftersträvas genom direktiv 1999/44, eller andra unionsrättsliga bestämmelser eller regler betraktas som hinder för det krav på att köparen (konsumenten) ska göra gällande och styrka att varan är felaktig som i nederländsk rätt är kopplat till skyldigheten att (i rätt tid) lämna meddelande till säljaren om ett påstått fel i en avlämnad vara?
 6. Ska effektivitetsprincipen, den höga konsumentskyddsnivå inom unionen som eftersträvas genom direktiv 1999/44, eller andra unionsrättsliga bestämmelser eller regler betraktas som hinder för det krav som uppställs i nederländsk rätt på att köparen (konsumenten) ska göra gällande och styrka att varan inte överensstämmer med vad som anges i avtalet och att avvikelsen har visat sig inom sex månader efter avlämnandet? Vad betyder formuleringen ”en bristande avtalsenlighet som visar sig” i artikel 5.3 i direktiv 1999/44, och framför allt, i vilken utsträckning krävs det att köparen (konsumenten) ska åberopa fakta och omständigheter beträffande (orsaken till) felet? Räcker det att köparen (konsumenten) gör gällande och, om detta bestrids, styrker att varan inte fungerar (ordentligt) eller ankommer det också på vederbörande att göra gällande och, om detta bestrids, styrka vilken brist hos den sålda varan som orsakat att varan inte fungerar (ordentligt)?
 7. Har det någon inverkan på svaren på de föregående frågorna att Froukje Faber har låtit sig biträdas av en advokat i båda instanserna?”
42. Den österrikiska, den belgiska och den nederländska regeringen samt Europeiska kommissionen har ingett skriftliga yttranden. Hazet, den nederländska regeringen och kommissionen har yttrat sig muntligen vid förhandlingen den 11 september 2014.

Bedömning

Inledande synpunkter

43. I en tvist mellan enskilda, så som i förevarande fall, kan inte någon av parterna åberopa direkt effekt av direktiv 1999/44. Däremot är en nationell domstol vid avgörandet av ett sådant mål skyldig att, när den tillämpar bestämmelser i nationell rätt, beakta samtliga bestämmelser i nationell rätt och, i den utsträckning det är möjligt, tolka dessa mot bakgrund av det tillämpliga direktivets lydelse och syfte för att uppnå ett resultat som är förenligt med det mål som eftersträvas i direktivet.¹⁰ I förevarande mål söker den nationella domstolen klargörande avseende tolkningen av direktiv 1999/44 för att få vägledning vid tillämpningen av artiklarna 7:18 punkt 2 och 7:23 punkt 1 i civillagen.

44. De hänskjutna frågorna uppstod i ett domstolförfarande som initierats av Froukje Faber, en köpare av en begagnad bil, som yrkar skadestånd från säljaren, Hazet. Den senare åberopar en nationell bestämmelse (vars ena del tillämpas på köp generellt, och vars andra del mer specifikt på konsumentköp) till sitt försvar och hävdar att Froukje Faber har förlorat sin rätt att begära ersättning, eftersom hon informerade företaget för sent om varans påstådda bristande överensstämmelse med avtalet.

10 — Se, till exempel, domen i LCL Le Crédit Lyonnais, C-565/12, EU:C:2014:190, punkt 54 och däri angiven praxis.

45. Det förefaller vara så att frågan om huruvida Froukje Faber hade agerat i egenskap av konsument inte behandlades i första instans, eftersom Rechtbank var av den inställningen att hon oavsett detta hade reklamerat för sent till Hazet och därmed förlorat sin rätt att kräva skadestånd. Inte heller gjorde Froukje Faber själv gällande att hon agerade i egenskap av konsument, då hon väckte talan med hänvisning till en bestämmelse i nationell rätt som uppenbarligen är tillämplig vid alla slags försäljningar (artikel 7:17 punkt 1 i civillagen).

46. Vid prövningen av Froukje Fabers överklagande anser den nationella domstolen att det är av vikt att veta huruvida hon agerade i egenskap av konsument, eftersom det avgör vilken lagstiftning som blir tillämplig (inklusive den sista meningen i artikel 7:23 punkt 1 i civillagen). Emellertid hindrar, eftersom Rechtbank inte fann något svar på den frågan, artiklarna 24 och 149 i civilprocesslagen samt de bestämmelser som avser överklaganden den nationella domstolen från att ex officio pröva den frågan. Under handläggningen av ett överklagande kan domstolen endast pröva en fråga ex officio om de relevanta bestämmelserna är tvingande och så är, enligt den nationella domstolen, inte fallet när det gäller (nationell) konsumentskyddslagstiftning.

47. Mot den bakgrunden berör tolkningsfrågorna 1 och 4 frågan huruvida unionsrätten kräver att en nationell domstol ex officio prövar frågan om huruvida en köpare agerat i egenskap av konsument i den mening som avses i direktiv 1999/44 och därmed huruvida direktivet ska ges någon verkan. (Självklart måste den nationella domstolen först beakta direktivets tillämpningsområde innan den kan fastställa att ge verkan åt, i synnerhet, artikel 5,¹¹ genom att tolka tillämplig nationell rätt på ett sätt som stämmer överens med den bestämmelsen.) Domstolen har, inom området för konsumentskyddslagstiftning (i synnerhet avseende oskäligena villkor i konsumentavtal¹²), bekräftat tillämpningen av principen om att, i frånvaron av harmoniserade processuella bestämmelser, nationella bestämmelser ska fortsätta att vara tillämpliga, förutsatt att de är förenliga med principerna om effektivitet och likvärdighet.¹³ I förevarande fall synes det vara så att frågorna 1–3 i synnerhet berör effektivitetsprincipen och huruvida domstolens rättspraxis, i synnerhet från området som berör oskäligena villkor i konsumentavtal, kan tillämpas analogt, medan fråga 4 kan tolkas som att mer handla om likvärdighetsprincipen. Om det finns en skyldighet att ex officio pröva frågan huruvida en köpare agerat i egenskap av konsument i den mening som avses i direktiv 1999/44 önskar den nationella domstolen genom frågorna 2 och 3 få vägledning angående under vilka omständigheter som en nationell domstol har en sådan skyldighet.

48. Fråga 4 kan dock även tolkas (mer brett) som en fråga om huruvida den nationella domstolen – för det fall den fastslår att Froukje Faber agerat i egenskap av konsument och anser att hon i tid informerat säljaren om den bristande avtalsenligheten (artikel 7:23 punkt 1, sista meningen i civillagen) – ex officio måste tillämpa bestämmelserna om bevisbörda i artikel 7:18 punkt 2 i civillagen, varigenom artikel 5.3 i direktiv 1999/44 har implementerats. Jag kommer även att ta upp denna aspekt av fråga 4.

49. Då en medlemsstat, enligt artikel 5.2 i direktiv 1999/44, kräver att konsumenten ska informera säljaren om varans bristande avtalsenlighet inom två månader för att konsumenten ska kunna åtnjuta de rättigheter som anges i, företrädesvis, artikel 3 i direktiv 1999/44, berör fråga 5 i huvudsak hur prövningen ska ske av huruvida konsumenten har agerat i tid eller inte. Fråga 6 avser artikel 5.3 och vilken bevisbörderegeln som ska tillämpas vid fastställandet av huruvida det finns en bristande avtalsenlighet (och därmed skadeståndsansvar för säljaren). Jag kommer att bedöma dessa två frågor var för sig. Fråga 7 är självständig.

50. Innan jag gör det vill jag först kort nämna något om bakgrunden som har gett upphov till frågorna 1–4 och 7.

11 — Se, till exempel, domen i VB Pénzügyi Lízing, C-137/08, EU:C:2010:659, punkt 49.

12 — Rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäligena villkor i konsumentavtal (EUT L 95, s. 29).

13 — Se vidare nedan i punkt 62.

51. Jag delar inte kommissionens uppfattning att de frågor som berör huruvida prövningen av tillämpningsområdet för direktiv 1999/44 kan ske ex officio inte kan tas upp till prövning. Grunden för kommissionens inställning är att ingen av parterna i det nationella målet synes betvivla Froukje Fabers ställning som konsument och att dessa frågor därmed är rent hypotetiska.

52. Det är ett känt faktum att det presumeras att nationella domstolars tolkningsfrågor, vilka ställs mot bakgrund av den beskrivning av omständigheterna i målet och tillämplig lagstiftning som den nationella domstolen lämnar, är relevanta. Domstolen kan endast avstå från att avge ett förhandsavgörande om det är uppenbart att tolkningsfrågorna inte har något samband med de verkliga omständigheterna för, eller syftet med, tvisten vid den nationella domstolen, eller om problemet är hypotetiskt, eller om domstolen inte förfogar över de uppgifter om de rättsliga och faktiska omständigheter som är nödvändiga för att på ett ändamålsenligt sätt besvara frågorna.¹⁴

53. Den fråga som domstolen har att ta ställning till i förevarande mål är inte frågan om vem som agerar i egenskap av konsument i den mening som avses i direktiv 1999/44. Det är inte heller domstolens uppgift att avgöra huruvida den nationella domstolen (och tidigare även Rechtbank) hade tillräckligt med faktiska omständigheter tillgängliga för att kunna fatta ett beslut om huruvida Froukje Faber agerat i egenskap av konsument eller inte.¹⁵ Snarare är det så att domstolen har blivit ombedd att svara på frågan om unionsrätten tillåter att en prövning av om köparen agerat i egenskap av konsument sker ex officio i situationer då nationell rätt synes utesluta en sådan prövning. Därmed är frågorna relevanta och inte hypotetiska i förhållande till målet vid den nationella domstolen. Jag besvarar därför samtliga frågor.

54. Trots att jag anser att frågan om en prövning kan ske ex officio kan tas upp till prövning, medger jag att jag blev något överraskad, med beaktande av de ytterligare förklaringar som den nederländska regeringen gav vid den muntliga förhandlingen angående den roll som domaren har enligt nederländsk rätt, av det faktum att (utan att fästa vikt vid de skäl Froukje Faber kan tänkas ha haft till att inte uttryckligen hävda att hon agerade i egenskap av konsument) Rechtbank inte prövade frågan om hennes ställning som konsument och att den nationella domstolen anser att den inte kan pröva den frågan. Froukje Faber har både i första och i andra instans åberopat bestämmelser i civillagen som är tillämpliga såväl vid konsumentköp som vid andra köp och som (åtminstone delvis) synes ha införlivat direktiv 1999/44. Hazet stödjer sig på en bestämmelse vars sista mening specifikt avser konsumentköp och vars övriga del avser samtliga köp generellt sett, varigenom artikel 5.2 i direktiv 1999/44 har införlivats. Därtill bekräftade den nederländska regeringen vid den muntliga förhandlingen att det är domstolens uppgift att fastställa vilka bestämmelser som ska tillämpas och huruvida den nationella lagstiftningen har införlivat de unionsrättsliga bestämmelserna samt att tolka nederländsk lagstiftning i enlighet med unionsrätten. Trots detta är det så att i avsaknad av en bättre förståelse av nederländsk rätt, utgör dessa farhågor ett otillräckligt underlag för att fastställa att frågorna 1–4 och 7 inte kan tas upp till prövning.

55. Slutligen vill jag för helhetens skull tillägga att det följer av bland annat skälen 8 och 16 i direktiv 1999/44, möjligheten för medlemsstater att enligt artikel 1.3 föreskriva att begreppet konsumentvaror inte ska anses omfatta begagnade varor som säljs vid olika slags offentliga auktioner samt möjligheten att, enligt andra stycket i artikel 7.1, förkorta ansvarstiden för säljaren i fråga om begagnade varor, att direktiv 1999/44 i princip är tillämpligt avseende sådana varor.

14 — Se, till exempel, domen i Kušionová, C-34/13, EU:C:2014:2189, punkt 38 och däri angiven praxis.

15 — Även om jag håller med kommissionen, och den nederländska regeringen, om att en betydande mängd information om faktiska omständigheter synes vara tillgänglig för att kunna avgöra den frågan.

Frågorna 1–4 och 7

56. Direktiv 1999/44 garanterar rättigheter för konsumenter, i synnerhet möjligheten till gottgörelse när de varor som säljaren levererar inte är avtalsenliga. Det berör dock inte frågan huruvida nationella domstolar *ex officio* måste pröva huruvida direktiv 1999/44 och det skydd det ger är tillämpligt vid en hos dem pågående tvist.

57. Det är fast rättspraxis att i avsaknad av harmoniserade processuella bestämmelser är medlemsstaterna fortsatt behöriga att organisera sina rättssystem (principen om processuell autonomi).¹⁶ Endast det faktum att unionsrätten har företräde innebär inte att nationella processuella bestämmelser alltid måste åsidosättas för att ge verkan åt unionsrätten.¹⁷ Däremot är medlemsstaterna, när de utnyttjar denna behörighet, skyldiga att beakta principerna om effektivitet och likvärdighet, vilka utgör en del av unionsrätten¹⁸ och indirekt garanterar respekten för unionsrättens företräde.

58. Likvärdighetsprincipen kräver att anspråk som grundar sig på unionsrätt inte behandlas sämre i nationell rätt än anspråk som grundar sig på nationell rätt.¹⁹ Den nationella domstolen måste därmed beakta syftet med, och de utmärkande dragen hos, inhemska klagomål som påstås vara likartade.²⁰ En särskild tillämpning av denna princip, vilket även framgår av domstolens rättspraxis avseende andra konsumentskyddsdirektiv, är att, om det enligt nationell rätt krävs att en prövning av en nationell bestämmelse ska ske *ex officio* måste samma sak gälla avseende en motsvarande unionsrättslig bestämmelse. Därmed följer att "[d]å domstolarna enligt nationell rätt *ex officio* skall komplettera rättsliga grunder som stöds av en intern bestämmelse av tvingande beskaffenhet som inte har framförts av parterna, föreligger en sådan skyldighet även då det är fråga om tvingande [unions]bestämmelser ... Detsamma gäller då nationell rätt ger domstolen möjlighet att *ex officio* tillämpa den tvingande rättsregeln".²¹

59. Effektivitetsprincipen innebär att den nationella rätten inte får göra det praktiskt omöjligt eller alltför svårt att utöva de rättigheter som unionsrätten ger.²² Vid bedömningen av om denna princip efterlevs är det nödvändigt att de nationella organen genom en helhetsbedömning tar hänsyn till en specifik bestämmelses roll i förfarandet samt till förfarandets gång och de specifika särdragen hos det förfarandet, och, när så bedöms vara lämpligt, beaktar de grundläggande principerna i det inhemska rättssystemet, vilka innefattar skydd för rätten till försvar, principen om rättssäkerhet och en korrekt handläggning av förfarandet.²³

60. I förevarande mål krävs enligt nationell processrätt att domaren respekterar principen om partsautonomi. Domaren är tvungen att grunda sitt beslut på de yrkanden, argument och sakförhållanden som parterna lagt fram. Med undantag av välkända sakförhållanden, får domaren endast beakta de omständigheter som ingår i parternas inlagor. En appellationsdomstol får *ex officio*

16 — Se, avseende konsumentskydd, till exempel, domen i Sánchez Morcillo och Abril García, C-169/14, EU:C:2014:2099, punkt 31 och däri angiven praxis.

17 — För en användbar diskussion angående denna fråga, se generaladvokat Jacobs förslag till avgörande i van Schijndel och van Veen, C-430/93 och C-431/93, EU:C:1995:185, punkterna 24–30. För en annan ståndpunkt, se generaladvokat Darmons förslag till avgörande i Verholen m.fl., C-87/90–C-89/90, EU:C:1991:223, punkt 19.

18 — Se, avseende direktiv 1999/44, domen i Duarte Hueros, C-32/12, EU:C:2013:637, punkt 31 och däri angiven rättspraxis. Detta är det första målet i vilket frågan om säkerställandet av konsumenträttigheter enligt direktiv 1999/44 i rättsliga förfaranden väcktes. Se även generaladvokat Kokotts förslag till avgörande i Duarte Hueros, C-32/12, EU:C:2013:128, punkt 3.

19 — Se, till exempel, domen i Sánchez Morcillo och Abril García, EU:C:2014:2099, punkt 31 och däri angiven rättspraxis.

20 — Se, till exempel, domen i Asturcom Telecomunicaciones, C-40/08, EU:C:2009:615, punkt 50 och däri angiven rättspraxis.

21 — Domen i van Schijndel and van Veen, C-430/93 och C-431/93, EU:C:1995:441, punkterna 13 och 14 och däri angiven rättspraxis. Se även, till exempel, domen i Jörös, C-397/11, EU:C:2013:340, punkt 30 och däri angiven rättspraxis.

22 — Se, till exempel, domen i Sánchez Morcillo och Abril García, EU:C:2014:2099, punkt 31 och däri angiven rättspraxis.

23 — Se, till exempel, domen i Sánchez Morcillo och Abril García, EU:C:2014:2099, punkt 34 och däri angiven rättspraxis, samt Kušionová, EU:C:2014:2189, punkt 52 och däri angiven rättspraxis.

endast tillämpa bestämmelser som är tvingande.²⁴ Jag har redan gett uttryck för mina tvivel angående huruvida nederländsk rätt i praktiken, under omständigheter som de i förevarande mål, hindrar nationella domstolar från att avgöra huruvida en person såsom Froukje Faber är en konsument utifrån den information om rättsliga och faktiska omständigheter som finns tillgänglig för dem.²⁵ I detta mål måste dock utgångspunkten vara att dessa bestämmelser tillsammans faktiskt, enligt nederländsk rätt, hindrar en nationell domstol från att ex officio pröva ställningen hos en köpare såsom Froukje Faber. I annat fall skulle aldrig fråga 1–4 och 7 ha uppkommit i förevarande tvist.

61. Krävs det ändå enligt unionsrätten att en domstol, under sådana omständigheter som nu är i fråga, prövar huruvida Froukje Fabers förvärv omfattas av tillämpningsområdet för direktiv 1999/44 och, om så är fallet, under vilka förutsättningar?

62. Domstolen har krävt, särskilt med hänvisning till effektivitetsprincipen, att prövning ska ske ex officio av enskilda bestämmelser i andra konsumentskyddsdirektiv.²⁶ Enligt min mening synes domstolen ha kommit till denna slutsats i huvudsak på grund av att lagstiftaren vid utformningen av dessa direktiv normalt sett gör antagandet att konsumenten är den svagare parten, vilken är eller kan vara ovetande om sina rättigheter och i annat fall riskerar att inte åtnjuta något skydd alls. Domstolen har utvecklat denna rättspraxis åtskilt från domar där liknande frågor behandlas avseende andra delar av unionsrätten.²⁷

63. Därför har domstolen avseende direktiv 93/13²⁸ fastställt att unionsrätten kräver att en nationell domstol på eget initiativ prövar frågan om oskäliga avtalsvillkor om den har tillräckliga faktiska och rättsliga omständigheter tillgängliga.²⁹ Detta beror på att direktiv 93/13 ”grundar sig på tanken att konsumenten befinner sig i underläge i förhållande till näringsidkaren, i fråga om såväl förhandlingsposition som informationsnivå”.³⁰ En konsument accepterar villkor som har föreberetts av en erfaren yrkesförsäljare och som konsumenten inte kan påverka.³¹ Därför kan endast ett faktiskt ingripande från någon annan än de avtalslutande parterna korrigera en sådan obalans.³² Detta har resulterat i att domstolen, avseende direktiv 93/13, anser att ”ett verksamt konsumentskydd endast kan uppnås om den nationella domstolen får bedöma ett sådant villkor ex officio”.³³ Av samma skäl är det otillåtet med en nationell bestämmelse som föreskriver en preklusionsfrist för att upptäcka att ett avtalsvillkor är oskäligt.³⁴ Domstolen har dock i detta sammanhang tillagt att det ”krävs inte för att effektivitetsprincipen ska anses iakttagen att total passivitet hos en berörd konsument uppvägs fullt ut”.³⁵

24 — Se punkterna 25 och 26 ovan.

25 — Se punkt 54 ovan.

26 — Denna rättspraxis omfattar bestämmelser i direktiv avseende, bland annat, oskäliga villkor i konsumentavtal och konsumentkreditavtal.

27 — Se distinktionen som gjorts i punkt 40 i domen i *van der Weerd m. fl.*, C-222/05–C-225/05, EU:C:2007:318.

28 — Direktiv 93/13, liksom direktiv 1999/44, syftar till att uppnå en hög konsumentskyddsnivå. Faktum är att kommissionen (tillsammans med rådet) hade för avsikt att harmonisera vissa delar av varuförsäljningar och garantier samt oskäliga villkor i konsumentavtal i en enda rättsakt. Dock föredrog rådet att behandla dessa frågor åtskilt. Se sammanfattningen av denna debatt i Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om försäljning och garantier avseende konsumtionsvaror (framlagt av kommissionen) KOM(95) 520 slutlig, s. 2 (och däri angivna dokument) (EUT 1996 C 307, s. 8). I artikel 6.1 i direktiv 93/13 anges följande: ”Medlemsstaterna skall föreskriva att oskäliga villkor som används i avtal som en näringsidkare sluter med en konsument inte är, på sätt som närmare stadgas i deras nationella rätt, bindande för konsumenten och att avtalet skall förbli bindande för parterna på samma grunder, om det kan bestå utan de oskäliga villkoren.”

29 — Se, till exempel, domen i *Pannon GSM*, C-243/08, EU:C:2009:350, punkt 32.

30 — Se, till exempel, domen i *Kušionová*, EU:C:2014:2189, punkt 48 och däri angiven rättspraxis.

31 — Se, till exempel, domen i *Kušionová*, EU:C:2014:2189, punkt 48 och däri angiven rättspraxis.

32 — Se, till exempel, domen i *VB Pénzügyi Lízing*, EU:C:2010:659, punkt 48 och däri angiven rättspraxis.

33 — Domen i *Océano Grupo Editorial och Salvat Editores*, C-240/98–C-244/98, EU:C:2000:346, punkt 26.

34 — Domen i *Cofidis*, C-473/00, EU:C:2002:705, punkt 38.

35 — Domen i *Kušionová*, EU:C:2014:2189, punkt 56 och däri angiven rättspraxis (den senare avsåg en situation då konsumenten inte hade inlett något rättsligt förfarande för att tillgodogöra sig sina rättigheter).

64. Som jag ser det är oskäligen avtalsvillkor i grunden sådana villkor som säljaren har särskilda kunskaper om, vars oskälighet säljaren inte har något intresse av att tillkännage men som säljaren har ett intresse av att förverkliga, medan konsumenten ofta är oförmögen att bestrida dem eller att erhålla fullständig information om deras oskälighet. Utan ett tredjepartsingripande skulle därför det rättsliga skyddet mot oskäligen avtalsvillkor allvarligt försvagas.

65. Det kanske inte alltid är lätt att försvara ett ingripande som en nationell domstol har vidtagit ex officio när det gäller enskilda bestämmelser i andra konsumentskyddsdirektiv. Generaladvokaten Kokott ansåg därför i Duarte Hueros att även om direktiven 93/13 och 1999/44 båda gäller konsumentskydd vid rättsliga transaktioner och eftersträvar en hög konsumentskydds nivå, är en situation då lagstiftningen syftar till att uppväga den svagare ställning som en konsument befinner sig i vid ingåendet av avtal (direktiv 93/13) åtskild från den situationen då lagstiftningen avser genomförandet av avtalet efter att avtalet har tecknats (direktiv 1999/44). Beträffande den senare situationen ansåg hon att ett felaktigt genomförande av avtalet vanligtvis inte beror på partsviljan, och konsumenten befinner sig inte i en lika underlägsen ställning som i en situation där det finns oskäligen avtalsvillkor eftersom denne lätt kan upptäcka huruvida varan har den avtalade kvaliteten.³⁶

66. Jag håller med om att de två olika typerna av konsumenter inte befinner sig i samma ställning. Det kan dock ändå finnas informationsasymmetri (kanske i mindre mån) som gör att konsumenten efter det att avtalet har tecknats hamnar i en svagare ställning när det gäller de levererade varornas avtalsenlighet. Såvida inte konsumenten vid tidpunkten för avtalets ingående kände till eller inte rimligen kunde vara okunnig om den bristande avtalsenligheten (eller om den bristande avtalsenligheten har sitt ursprung i material som tillhandahållits av konsumenten),³⁷ beror bedömningen om avtalsenlighet på information, särskilt den som anges i kontraktet och mer specifikt avseende ändamålet för varorna, samt deras kvalitet och prestanda.³⁸ Detta följer av de delar som anges i artikel 2.2. Jag anser det vara onödigt att i förevarande mål bedöma huruvida exemplen i denna artikel är uttömmande.³⁹ Det räcker här att beakta att bedömningen grundar sig på den information som säljaren har gett konsumenten (före avtalslutandet), information som konsumenten har gett säljaren vid avtalslutandet, allmänna antaganden om varornas användningsområde, och offentliga uttalanden som säljaren, tillverkaren eller dennes ombud har gjort. Därtill är det ofta säljaren som väljer vilka specifika varor som ska levereras till konsumenten (även om så inte alltid är fallet). Konsumenten befinner sig därmed ofta i en svagare ställning när det gäller att avgöra huruvida, och i vilken grad, varorna inte överensstämmer med vad denne rimligen hade kunnat förvänta sig att motta.

67. I vart fall har frågan om en prövning ex officio i förevarande mål *inte* uppkommit med anledning av en bestämmelse i direktiv 1999/44 avseende avtalets genomförande. Inte heller avser den en bestämmelse som styr de rättsmedel som finns att tillgripa för det fall att det föreligger en bristande avtalsenlighet (artikel 3) eller föreskriver tidsmässiga villkor och bevisregler som är relevanta för att åberopa och fastställa att säljaren är ansvarig för den bristande avtalsenligheten samt för att tillgripa de åtgärderna (artikel 5, vilken frågorna 5 och 6 avser).⁴⁰ Istället har frågan uppkommit med avseende på den inledande frågan om *tillämpningsområdet* för direktiv 1999/44. Om det enligt unionsrätten krävs att den nationella domstolen ex officio prövar huruvida Froukje Faber agerat i egenskap av konsument och denna domstol finner att så är fallet är det tydligt att både hon och Hazet stödjer sig på nationell rätt som har införlivat direktiv 1999/44. Den nationella domstolen skulle i så fall därefter behöva fastställa huruvida, till exempel, den sista meningen i artikel 7:23 punkt 1 i civillagen är tillämplig och om så är fallet tolka denna bestämmelse i enlighet med artikel 5.2 i direktiv 1999/44. Däremot uppkommer inte frågan om en prövning ex officio av artikel 5.2 vid sådana omständigheter

36 — Generaladvokat Kokotts förslag till avgörande i Duarte Hueros, EU:C:2013:128, punkterna 43, 44, 47 och 48.

37 — Artikel 2.3 i direktiv 1999/44/EG.

38 — Artikel 2.2 i direktiv 1999/44. Se även skäl 7 i direktivet.

39 — Skäl 8 i direktivet talar för att den inte är det.

40 — Se punkterna 80–90 nedan.

som det är fråga om i det aktuella målet. Därför är det, enligt min mening, inte möjligt att besvara den hänskjutande domstolens frågor i förevarande mål genom att först avgöra huruvida en särskild bestämmelse ska tillämpas ex officio och sedan använda svaret för att fastställa huruvida tillämpningsområdet för direktiv 1999/44 därmed även måste prövas ex officio.⁴¹

68. Frågan om en prövning ex officio uppkommer därför här på ett mer generellt och abstrakt plan.

69. Enligt min mening måste svaret på fråga 1 vara att i de fall då köparen har väckt talan om skadestånd gentemot säljaren grundad på nationella bestämmelser som är tillämpliga vid, bland annat, konsumentavtal men då denna inte uttryckligen har påstått sig vara en konsument, kan inte en nationell förfarandebestämmelse hindra en nationell domstol från att pröva huruvida den individen faktiskt är en konsument i den mening som avses i direktiv 1999/44 och som en konsekvens därav tillämpa nationella bestämmelser om konsumentskydd såsom de tolkas i enlighet med direktiv 1999/44. Effektivitetsprincipen kräver att en sådan nationell förfarandebestämmelse åsidosätts för att möjliggöra för den nationella domstolen att pröva huruvida en köpare såsom Froukje Faber är en konsument i den mening som avses i direktiv 1999/44.

70. Detta är på grund av att lagstiftaren har valt att garantera konsumenter en hög skyddsnivå eftersom de generellt sett befinner sig i en svagare ställning i ett avtalsförhållande med en säljare. Därför garanterar direktiv 1999/44 en hög konsumentskyddsnivå⁴² för alla fysiska personer som motsvarar definitionen i artikel 1.2 a i direktivet.⁴³ Utifrån den logiken har lagstiftaren skapat ett antal regler som, såvida inte något annat är särskilt föreskrivet, sätter en minimiskyddsnivå som medlemsstater såväl som konsumentavtalsparter måste respektera. Därmed finns en obligatorisk skyddsnivå som måste tillämpas. Det är därför rimligt att ha en tvingande bestämmelse som innebär en skyldighet för en nationell domstol att pröva huruvida, i förfaranden som köparen har initierat för att göra sina rättigheter gällande avseende köp av en vara, klaganden omfattas av tillämpningsområdet för direktiv 1999/44 (och andra konsumentskyddsdirektiv)⁴⁴ eftersom ett sådant skydd bidrar till att direktivet ges full effekt och minimerar risken för att köparen, på grund av dennes okunskap om de rättsliga bestämmelserna, kommer att åtnjuta ett sämre skydd än vad unionsrätten garanterar.⁴⁵

71. Däremot medför inte detta krav automatiskt att en nationell domstol ex officio måste pröva varenda bestämmelse i direktiv 1999/44. För varje enskild bestämmelse är det upp till domstolen att göra en bedömning avseende det kravet från fall till fall, särskilt eftersom konsumentens skyddsnivå kan variera beroende på bestämmelsen i fråga och en konsument uttryckligen kan besluta sig för att *inte* utöva sin rätt eller på annat sätt dra nytta av en enskild bestämmelse.⁴⁶ Därtill kan det inte uteslutas att enskilda bestämmelser (möjligen undantagsvis) kan skydda säljaren snarare än konsumenten.⁴⁷

41 — Jämför, till exempel, med resonemanget i domen i VB Pénzügyi Lízing, EU:C:2010:659, punkt 49.

42 — Se domen i Duarte Hueros, EU:C:2013:637, punkt 25.

43 — Enligt min mening är detta krav tillämpligt utan hänsyn till artikel 9, vilken kräver att medlemsstater vidtar lämpliga åtgärder för att informera konsumenter om nationell rätt som har införlivat direktiv 1999/44 och, när så är lämpligt, att uppmuntra branschorganisationer till att informera konsumenter om deras rättigheter, och om det faktum att avtal och andra delar som är specifikt hänförliga till ett visst fall kan ge information till konsumenten om dennes rättigheter, särskilt i de fall då det enligt den nationella rätten och/eller unionsrätten krävs att sådan information finns med i kontraktet eller kommuniceras till konsumenten innan avtalslutandet.

44 — Jag accepterar att denna inställning även kan påverka andra delar av unionsrätten, vilka på ett liknande sätt tydligt skyddar den svagare parten i ett avtalsförhållande med en starkare part eller med ett offentligt organ. Ett uppenbart exempel på detta är unionsrätt som skyddar arbetstagare i båda typerna av förhållanden.

45 — Se, avseende särskilda bestämmelser om oskäligen avtalsvillkor, domen i Océano Grupo Editorial och Salvat Editores, EU:C:2000:346, punkt 26. Avseende andra områden, se domarna i Mostaza Claro, C-168/05, EU:C:2006:675, punkt 28 och däri angiven rättspraxis, samt Rampion och Godard, C-429/05, EU:C:2007:575, punkt 65.

46 — Se, till exempel, avseende artikel 6 i direktiv 93/13, domarna i Jörös, EU:C:2013:340, punkt 41 och däri angiven rättspraxis, och Asbeek Brusse och de Man Garabito, C-488/11, EU:C:2013:341, punkt 49.

47 — Så kan faktiskt vara fallet när det gäller vissa delar av artikel 5 i direktiv 1999/44, vilket jag diskuterar i samband med frågorna 5 och 6.

72. Min slutsats är inte beroende av huruvida konsumenten har ett juridiskt ombud eller inte (vilket är den fråga som ställs i tolkningsfråga 7). En sådan omständighet kan inte ändra unionsrättens betydelse eller tillämpningen av principerna om effektivitet och likvärdighet. Medan en persons medvetenhet om sin status och sina rättigheter som konsument borde (kan man hoppas) öka när denne biträds av en advokat, kan den enda omständigheten att konsumenten har juridiskt stöd inte anses resultera i eller utgöra grund för en presumtion om en sådan medvetenhet.⁴⁸

73. Vidare är det så att kravet på att ex officio pröva tillämpningsområdet för direktiv 1999/44 omfattas av samma villkor som de som domstolen har utformat avseende andra konsumentskyddsdirektiv (den fråga som väckts i tolkningsfrågorna 2 och 3). Därmed måste de rättsliga och faktiska omständigheterna som är nödvändiga för den uppgiften vara tillgängliga för den nationella domstolen,⁴⁹ antingen eftersom de omständigheterna redan utgör en del av akten eller eftersom den nationella domstolen kan ta del av dem i enlighet med nationella processrättsliga bestämmelser. Den nationella domstolen får inte gå utanför ramarna för tvisten såsom de angetts av parterna. Samma skyldighet att göra en prövning ex officio och samma villkor är tillämpliga vid ett överklagande där (i) minst en av parterna har åberopat nationella bestämmelser som (åtminstone delvis) har införlivat direktiv 1999/44 och (ii) beroende på huruvida en part är (eller inte är) en konsument, kan (eller kan inte) han eller hon åtnjuta det ökade skydd som dessa bestämmelser ger.

74. Om domstolen är oenig med mitt förslag, kräver då inte likvärdighetsprincipen att den nationella domstolen prövar huruvida Froukje Faber agerade i egenskap av konsument i den mening som avses i direktiv 1999/44?

75. Som jag uppfattar det är den nederländska processrättsliga bestämmelsen som nu är i fråga tillämplig oavsett huruvida konsumenten åberopat unionsrätt eller nationell rätt.

76. Likvärdighetsprincipen återkommer även i fråga 4, som hänvisar till artikel 5 i direktiv 1999/44. Enligt min uppfattning är det dock så att det är bestämmelsen i den nationella rätten, varigenom artikel 5.2 har införlivats (här artikel 7:23 punkt 1 i civillagen), som ska prövas av den hänskjutande domstolen. Någon fråga om prövning ex officio av artikel 5.2 har därför inte uppkommit. Istället är det upp till den hänskjutande domstolen att tolka den nationella rätten i enlighet med artikel 5.⁵⁰

77. Om den hänskjutande domstolen ändå kommer fram till att Froukje Faber agerat i egenskap av konsument och agerat i enlighet med artikel 7:23 punkt 1 i civillagen uppstår frågan huruvida domstolen ex officio måste tillämpa bestämmelsen om bevisbörda som anges i artikel 7:18 punkt 2 i civillagen, genom vilken artikel 5.3 i direktiv 1999/44 har införlivats i nederländsk rätt. Det är endast i detta sammanhang som fråga 4 måste prövas.

78. Bestämmelsen om bevisbörda i artikel 5.3 är tillämplig när det är nödvändigt att fastställa huruvida säljaren är ansvarig för bristande avtalsenlighet. Om en domstol i första instans inte har fastställt de relevanta omständigheterna (till exempel på grund av att den har förklarat att konsumenten informerat för sent och därmed förverkat rätten att väcka en sådan talan), förefaller det för mig vara osannolikt att en överklagandeinstans som handlägger det efterföljande överklagandet nödvändigtvis skulle kunna tillämpa denna bestämmelse. Huruvida detta problem kan lösas genom nationella processuella bestämmelser (till exempel genom att återförvisa målet till den första domstolsinstansen för vidare klagande av de faktiska omständigheterna) vet jag inte. Jag hyser därför vissa tvivel angående huruvida en prövning ex officio av bestämmelsen i artikel 5.3 i direktiv 1999/44 är relevant för den hänskjutande domstolens handläggning av Froukje Fabers överklagande.

48 — Se även domen i Rampion och Godard, EU:C:2007:575, punkt 65.

49 — Se, till exempel, domen i Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, punkt 46 och däri angiven rättspraxis.

50 — Se skälen 22 och 24 samt artikel 8 i direktiv 1999/44.

79. Trots att domstolen i detta mål inte kan avgöra vilka nederländska bestämmelser som är tvingande, kan den ge ett svar på fråga 4 (och även fråga 6) genom att ge vägledning avseende tolkningen av artikel 5.3 i direktiv 1999/44. Denna bestämmelse ger ett tvingande skydd för en konsument genom att delvis vända på bevisbördan i syfte att förbättra förutsättningarna för en konsument att kunna tillgodogöra sig de rättigheter som denna har genom direktiv 1999/44, särskilt gällande de rättsmedel som finns tillgängliga avseende säljarens ansvar. Varken medlemsstater eller parterna till ett konsumentavtal får föreskriva en strängare bevisbörda.⁵¹ Bevisbördan ändras till konsumentens fördel eftersom denna generellt sett befinner sig i en svagare ställning jämfört med säljaren när det gäller den information som finns tillgänglig om varan och varans skick när den levererades. Utan den (åtminstone) delvis omvända bevisbördan skulle ett effektivt utövande av konsumenträttigheter inom det område som utgör den största grunden till tvister med säljare gravt undergrävas.⁵² Det förefaller därför för mig vara så att effektivitetsprincipen kräver att en prövning av artikel 5.3 sker ex officio, förutsatt att den nationella domstolen har de nödvändiga rättsliga och faktiska omständigheterna tillgängliga och inte ändrar ramarna för tvisten såsom de angetts av parterna. I den mån artikel 5.3 innehåller delar som liknar de som är typiska för en tvingande bestämmelse i nationell rätt, kan likvärdighetsprincipen också kräva att en nationell domstol, såsom den hänskjutande domstolen, ex officio får tillämpa vilken nationell bestämmelse som helst som har införlivat artikel 5.3 i den nationella rätten.

Fråga 5

80. Nederländerna har använt sig av möjligheten i artikel 5.2 i direktiv 1999/44 att införa krav på att konsumenten ska upplysa säljaren.⁵³ I fråga 5 frågar den nationella domstolen hur den ska gå tillväga för att fastställa att konsumenten har uppfyllt de kraven.

81. Som jag ser det styrs detta av nationella bestämmelser om bevisning. Så länge som en nationell bestämmelse föreskriver en tidsperiod som uppgår till minst två månader, inte föreskriver regler som förändrar innebörden av skyldigheterna som anges i artikel 5, samt i övrigt överensstämmer med principerna om likvärdighet och effektivitet, så begränsar inte direktiv 1999/44 medlemsstaternas behörighet att fastställa och tillämpa de bevisregler som de finner lämpliga.

82. Därför föreskriver inte, till exempel, artikel 5.2 på vilket sätt konsumenten ska informera säljaren. Denna bestämmelse varken utesluter eller kräver att säljaren informeras skriftligen snarare än muntligen. Eftersom tillhandahållandet av sådan information är ett villkor för att kunna utnyttja de rättigheter som garanteras genom direktiv 1999/44 anser jag däremot att nationell rätt inte får påtvinga villkor som gör det omöjligt eller alltför betungande för konsumenten att bevisa att denne upplyste säljaren i tid och på ett lämpligt sätt i den mening som avses i artikel 5.2. Detta följer även av effektivitetsprincipen.

83. På liknande sätt får inte nationell rätt föreskriva bevisregler som är oförenliga med innebörden av skyldigheterna i artikel 5.2 och övriga delar av artikel 5. Därför är det enligt min mening så att en medlemsstat inte kan kräva att konsumenten vid den tidpunkt då denne upplyser säljaren om den bristande avtalsenligheten även måste bevisa att bristande avtalsenlighet föreligger. Denna tolkning bekräftas vid en jämförelse av ordalydelsen i punkterna 2 och 3 i artikel 5. Att *upplysa* säljaren om att bristande avtalsenlighet har upptäckts (artikel 5.2) har inte samma innebörd som hänvisningen i artikel 5.3 till att *bevisa* att det föreligger en bristande avtalsenlighet.⁵⁴ En konsument upplyser säljaren om den bristande avtalsenligheten i syfte att fortsatt kunna utnyttja sina rättigheter enligt direktiv 1999/44. Dessa innefattar inte endast utnyttjandet av påföljder enligt artikel 3.3 utan även

51 — Se skäl 22 och artikel 8.2 i direktiv i 1999/44.

52 — Se skäl 6 i direktiv 1999/44.

53 — Se punkterna 19–23 ovan.

54 — En liknande åtskillnad synes förekomma i andra språkversioner av artikel 5 i direktiv 1999/44.

utnyttjandet av de tidsvillkor och bevisregler som anges i artikel 5.3. Att upplysa säljaren (när så krävs) kan logiskt sett inte ske *efter* utövandet eller återopandandet av rättigheterna i dessa andra bestämmelser. Upplysningen måste därför lämnas innan konsumenten beslutar sig för att vidta åtgärder, och i det sammanhanget, inger nödvändig bevisning till styrkande av säljarens ansvar. I sitt ursprungliga förslag till direktiv 1999/44 förklarade kommissionen att kravet i (det som nu utgör) artikel 5.2 "stärker rättssäkerheten och uppmuntrar köparen till viss vaksamhet med beaktande av säljarens intressen".⁵⁵

84. Enligt min uppfattning innebär detta att artikel 5.2 efterlevs om konsumenten informerar säljaren på ett sådant sätt att denne uppmärksammas på att det kan föreligga en potentiell bristande avtalsenlighet och därmed även ett potentiellt ansvar. I den information som konsumenten ger till säljaren måste konsumenten specificera varorna och försäljningen. Konsumenten måste länka samman varorna med säljaren. Utan denna information kan säljaren inte veta för vilken vara han kan tänkas bli ansvarig. Informationen måste också innehålla upplysningar om de omständigheter som föranlett konsumenten att informera säljaren om den bristande avtalsenligheten. Det kan finnas olika skäl till varför en konsument kan anse att en vara som levererats till denne, vid leveranstidpunkten eller vid ett senare tillfälle, inte motsvarar det som konsumenten haft fog för att förvänta sig att motta, med anledning av beskrivningen av varan i avtalet eller annan information som säljaren kan ha gett eller som på annat sätt var tillgänglig. Emellertid måste inte konsumenten vid detta tillfälle *bevisa* att det föreligger en bristande avtalsenlighet eller dess tänkbara orsaker.

85. Förarbetena bekräftar denna tolkning. I kommissionens ursprungliga förslag till det första stycket i artikel 5.2 angavs följande som förslag till sista mening: "... från den tidpunkt då konsumenten konstaterade detta fel eller normalt borde ha gjort det" istället för "... från den dag då han upptäckte det". Enligt motiveringen till förslaget hänvisar denna mening till "en viss, med tanke på omständigheterna, normal plikt som konsumenten har att undersöka varorna efter att de mottagits", dock "utan att någon sträng förpliktelse införs att göra en ytterst noggrann undersökning av varan eller att utföra prov för att uppskatta dess funktion eller prestanda".⁵⁶

Fråga 6

86. Genom fråga 6 söker den nationella domstolen i huvudsak vägledning avseende den bevisregel som föreskrivs i artikel 5.3 i direktiv 1999/44. I de fall som en medlemsstat kräver att konsumenten informerar säljaren i enlighet med artikel 5.2 är denna fråga endast relevant om konsumenten först gjort så i tid och på ett lämpligt sätt och därefter försökt dra nytta av, i synnerhet, de åtgärder som anges i artikel 3 i direktiv 1999/44. Presumtionen i artikel 5.3 är tillämplig såvida den inte är oförenlig med varans eller den bristande avtalsenlighetens art. Den nationella domstolen har dock inte bett om vägledning angående detta undantag och jag kommer därför inte att diskutera detta vidare.

87. Artikel 5.3 omfördelar delvis bevisbördan till konsumentens fördel. Inom en viss tidsperiod måste konsumenten *inte* visa att bristande avtalsenlighet förelåg redan när varan levererades. Det ankommer därmed ändå på konsumenten att hävda, och vid behov bevisa, att den levererade varan inte överensstämmer med den kvalitet, den prestanda och den ändamålsenlighet som konsumenten rimligen kan förvänta sig att motta utifrån avtalet och det som anges i artikel 2.2. Det är bristen på överensstämmelse som måste visas, inte dess orsak. Därmed är det i förevarande mål otillräckligt för en konsument såsom Froukje Faber att endast bevisa att branden inträffade. Istället måste hon visa varför hon på grund av branden anser att bilen som levererats till henne inte överensstämde med den

55 — KOM(95) 520 slutlig, hänvisning anges i fotnot 28, s. 14.

56 — KOM(95) 520 slutlig, hänvisning anges i fotnot 28, s. 14.

bil som hon, baserat på avtalet och annan relevant information, hade förväntat sig att motta. Under sådana omständigheter som i förevarande mål kan det vara tillräckligt att Froukje Faber visar att produkten inte längre (tillräckligt väl) kan användas till det som den införskaffades för (eftersom hon inte längre kan köra bilen), utan att hon är tvungen att klargöra varför så blev fallet.”⁵⁷

88. Däremot måste konsumenten hävda, och när så är nödvändigt, bevisa, att den bristande avtalsenligheten beror på säljaren (vilket troligtvis skulle innefatta en utredning avseende varans skick innan eller när den levererades till konsumenten). Ett sådant krav skulle totalt underminera bestämmelsen i artikel 5.3. Dessutom är inte säljarens ansvar enligt direktiv 1999/44 ett skuldbaserat ansvar. Detta följer även av artikel 4 som ger *säljaren* en regressrätt gentemot *tillverkaren*, vars agerande eller brist på agerande orsakade den bristande avtalsenligheten. Därtill skulle det vara ogenomförbart att lägga en sådan bevisbörda på konsumenten, eftersom det är rimligt att anta att säljaren, i princip, har mer (detaljerad) information om varan och det skick som den levererades i. Det kan inte krävas av konsumenten att han ska lägga fram bevisning som inte är tillgänglig för honom.⁵⁸ Det skulle även gå emot själva syftet med den motbevisbara presumptionen i artikel 5.3 och det bredare ändamålet med direktiv 1999/44.

89. Ordalydelsen som används i artikel 5.3 och i skäl 8 i direktiv 1999/44 visar att bevisbördan då flyttas till säljaren som, för att undvika ansvar, måste visa att den bristande avtalsenligheten inte fanns vid tidpunkten för leveransen⁵⁹ eller på annat sätt motbevisa konsumentens anspråk och bestrida bevisningen. Säljaren kan göra det genom att, till exempel, påvisa att felet orsakats av ageranden eller brist på ageranden som har skett efter leveransen av varan eller ska hänföras till en omständighet som säljaren inte är ansvarig för. Det är endast i detta senare skede som frågan huruvida konsumenten når någon framgång med sina anspråk beror på om säljaren kan föra fram bevisning avseende orsaken till den bristande avtalsenligheten.

90. Slutligen anger artikel 5.3 vem som måste bevisa vad och i vilken följd. Däremot föreskriver den inte hur bevisning ska ske. Som jag ser det är detta, i frånvaron av unionsrättsliga bestämmelser, en fråga för nationella processuella bestämmelser om bevisning, vilka i detta sammanhang självklart även måste iakttas principerna om likvärdighet och effektivitet.⁶⁰

Förslag till avgörande

91. Mot ovan angiven bakgrund anser jag att domstolen ska besvara de frågor som ställts av Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden på följande sätt:

I de fall då en köpare inlett en skadeståndstalan mot en säljare grundad på bestämmelser i nationell rätt som är tillämpliga, bland annat, på konsumentavtal men då köparen inte specifikt har hävdad att denne är konsument, kan inte en bestämmelse i nationell processrätt hindra den nationella domstolen att pröva om köparen faktiskt är en konsument i den mening som avses i Europaparlamentets och rådets direktiv 1999/44/EG av den 25 maj 1999 om vissa aspekter rörande försäljning av konsumentvaror och härmed förknippade garantier och att därefter tillämpa nationella konsumentskyddsbestämmelser såsom de ska tolkas i enlighet med direktiv 1999/44. Däremot omfattas det kravet av villkoret att de rättsliga och faktiska omständigheterna som är nödvändiga för den uppgiften är tillgängliga för den nationella domstolen, antingen eftersom de omständigheterna redan utgör en del av akten eller eftersom den nationella domstolen kan ta del av dem i enlighet med

57 — Som en av medlemmarna i den dömande sammansättningen uttryckte det under utfrågningen vid den muntliga förhandlingen: en bil som är ändamålsenlig självantänder inte spontant.

58 — Se även, till exempel, i fråga om konsumentkreditavtal, generaladvokat Wahls förslag till avgörande i CA Consumer Finance, C-449/13, EU:C:2014:2213, punkt 37.

59 — Detta var också kommissionens syfte med denna bestämmelse, se KOM(95) 520 slutlig, hänvisning anges i fotnot 28, s. 12.

60 — Se, till exempel, domen i Arcor, C-55/06, EU:C:2008:244, punkt 191 och däri angiven rättspraxis.

nationella processrättsliga bestämmelser. Den nationella domstolen får inte gå utanför ramarna för tvisten såsom de angetts av parterna. Samma skyldighet att göra en prövning *ex officio* och samma villkor är tillämpliga vid ett överklagande där (i) minst en av parterna har åberopat nationella bestämmelser som (åtminstone delvis) har införlivat direktiv 1999/44 och (ii) beroende på huruvida en part är (eller inte är) en konsument, kan (eller kan inte) han eller hon åtnjuta det ökade skydd som dessa bestämmelser ger. Den omständigheten att konsumenten biträtts av en advokat påverkar inte denna bedömning.

Effektivitetsprincipen kräver att prövning sker *ex officio* av artikel 5.3, förutsatt att den nationella domstolen har de nödvändiga faktiska och rättsliga omständigheterna tillgängliga och inte går utanför ramarna för tvisten såsom de angetts av parterna. I den mån som artikel 5.3 innehåller liknande egenskaper som de som utmärker en tvingande bestämmelse i nationell rätt, kan det även krävas enligt likvärdighetsprincipen att en nationell domstol, såsom den hänskjutande domstolen, *ex officio* tillämpar de bestämmelser i nationell rätt som har införlivat artikel 5.3.

Direktiv 1999/44 begränsar inte medlemsstaternas behörighet att fastställa och tillämpa sådana bevisregler som avser kravet, enligt artikel 5.2 i direktiv 1999/44, att konsumenten upplyser säljaren om den bristande avtalsenligheten så länge som den nationella rätten (i) föreskriver en tidsperiod som uppgår till minst två månader, (ii) inte föreskriver bestämmelser som förändrar innebörden av skyldigheterna som anges i artikel 5 i direktiv 1999/44 och (iii) de tillämpliga bestämmelserna inte på något annat sätt är mindre förmånliga än de som reglerar en talan enligt nationell rätt och inte är utformade på ett sådant sätt att de gör det praktiskt omöjligt eller alltför svårt att utöva de rättigheter som unionsrätten ger.

Artikel 5.3 i direktiv 1999/44 omfördelar delvis bevisbördan till konsumentens fördel. Inom en viss tidsperiod måste konsumenten *inte* visa att bristande avtalsenlighet förelåg redan när varan levererades. Det ankommer därmed ändå på konsumenten att visa att den levererade varan inte överensstämmer med det som denne rimligen kunde ha förväntat sig att motta utifrån avtalet och det som anges i artikel 2.2. Däremot behöver inte konsumenten bevisa att bristen på överensstämmelse beror på säljaren.